

Johanna Leponiemi-Sandvik

POHJALAISNUORTEN ELÄMÄÄ, TOIVEITA JA SUUNNITELMIA

Artikkelissa vertaillaan kahden pohjalaiskunnan nuorten jatko-opintosuunnitelmia ja selvitetään, kuinka paljon asuinpaikkakunnan henkinen ilmapiiri vaikuttaa nuorten elämänasenteisiin, arvoihin ja tulevaisuudensuunnitelmiin.

Avainsanat: #jatko-opintosuunnitelma #arvot #Pohjois-Pohjanmaa #Keski-Pohjanmaa

POHJANMAA USKONNOLLISENA JA KULTTUURISENA KASVUYMPÄRISTÖNÄ

Evankelis-luterilaisen kirkon sisällä toimii useita eri herätysliikkeitä, jotka aikanaan ovat syntyneet protesti- ja uudistusliikkeinä. Suomessa näitä vanhoja evankelis-luterilaisen kirkon herätysliikkeitä ovat 1700 - 1800 - luvuilla syntyneet rukoilevaisuus, herännäisyys, evankelisuus ja lestadiolaisuus. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2019.)

Suomen lävistävällä, Etelä-Pohjanmaalta Kainuuseen ulottuvalla vyöhykkeellä evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumisen on selvästi muuta maata yleisempää. Tämä kirkkoon kuulumisen selittyy pitkälti sillä, että alue on herätysliikkeiden aktiivista toiminta-alueita. Kirkkoon ja herätysliikkeisiin kuulumisen on niin voimakasta, että aluetta kutsutaan Suomen raamattuvyöhykkeeksi. (Toivonen 2014.) Etelä-Pohjanmaa on vahvaa herännäisyyden aluetta, ja siellä liikettä kutsutaan yleisesti körttiläisyydeksi. Keski-Pohjanmaan alueen tyyppillinen herätysliike on evankelisuus ja Pohjois-Pohjanmaan lestadiolaisuus. Pohjanmaan ruotsinkielisellä rannikolla tavataan lestadiolaisuutta ja erilaisia karismaattisia suuntia. Poikkeuksiakin toki on: esimerkiksi eteläpohjalainen Alajärvi ja keskipohjalainen Perho ovat lestadiolaisuuden vahvoja kannattaja-alueita.

Lestadiolaisuus on jakaantunut useisiin eri alasuuntauksiin, joista tässä puhutaan vanhimmasta ja suurimmasta eli vanhoillislestadiolaisuudesta. Lestadiolaisuuden ydinsanoma on parannuksen tekeminen ja syntien anteeksiantamuksen julistus. Lestadiolaisaarnaajien lisäksi kaikki uskovat (ts. liikkeen jäsenet) ovat oikeutettuja julistamaan synninpäästön parannuksen tehneelle. Kaikki maallinen ja huomion uskonelämästä pois vievä on epätoivottavaa, siksi lestadiolaiset eivät esimerkiksi ehosta tai katsele televisiota. Lestadiolaisille perhe-elämä on tärkeää ja lapset ovat jumalan lahja. Tästä syystä ehkäisyä ei käytetä ja perheet saattavat olla varsin suuria. Lestadiolaisten suurin vuosittainen tapahtuma on valtakunnalliset suviseurut, joihin osallistuu noin 70 000 - 80 000 henkilöä. Liikkeen keskusjärjestö on Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys SRK. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2019.)

Evankelinen herätysliike korostaa iloista uskon ”omistamista” ja varmuutta omasta pelastumisesta. Evankelisen uskonkäsityksen mukaan Kristus on jo sovittanut ihmisten synnit. Evankelinen liike tähdentää raamatun merkitystä ja pyrkii torjumaan perinteiselle luterilaisuudelle vieraita vaikutteita. Tästä syystä liike suhtautuu kielteisesti esimerkiksi naispappeuteen. Evankelinen herätysliike tukee ja arvostaa koulutusta ja kannustaa jäseniään toimimaan ja työskentelemään ympäröivän yhteiskunnan aktiivisena osana. Evankelisen liikkeen mukaan perhesuunnittelu on henkilökohtainen asia. Liikkeen keskusjärjestö on Suomen luterilainen evankeliumiyhdistys SLEY. Tärkein tapahtuma on valtakunnalliset evankeliumijuhlat, joissa käy vuosittain noin 20 000 henkeä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2019.)

Herätysliikkeet ovat pienillä maalaispaikkakunnilla paitsi seurakuntien sisällä, myös ympäröivässä yhteiskunnassa merkittäviä kulttuuriin, ilmapiiriin sekä toimintatapoihin ja -malleihin vaikuttavia tekijöitä. Tämä saattaa asettaa tiettyjä odotuksia myös nuorten toimintaa ja ratkaisuja kohtaan.

Loppuvuonna 2018 tutustuin verkostoharjoittelun puitteissa kahden pohjalaiskunnan, Sievin ja Vetelin, yhdeksäsluokkalaisiin. Veteli on noin 3 200 asukkaan tyypillisen maatalouspainotteinen kunta Keski-Pohjanmaalla, tosin siellä on myös jonkin verran teollisuutta ja palvelualan työpaikkoja. Urheilulajeista erityisesti pesäpallo ja hiihto ovat alueen vahvoja lajeja. Myös musiikki- ja kulttuuritoiminta on voimakasta. Veteli on evankelisen herätysliikkeen vahvaa toiminta-aluetta. (Vetelin kunta 2019.) 5 200 asukkaan Sievi sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla. Vaikka Sievi on perinteisesti vahvaa maatalousaluetta, sinne on noussut myös voimakas teollisuustyöpaikkojen keskittymä, jonka tunnetuimpia teollisuustyönantajia ovat Scanfil ja mm. turvakenkiä valmistava Sievin Jalkine. Muiden pohjalaiskuntien tapaan Sievissä harrastetaan perinteisesti urheilua, vahvimpia lajeja ovat pesäpallo, yleisurheilu ja hiihto. (Sievin kunta 2019.) Sievi on vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen ydinaluetta.

Opinto-ohjaajan opintoihin sisältyvän verkostoharjoittelun yhteydessä minulla oli myös mahdollisuus tehdä molempien kuntien yhdeksäsluokkalaisille kysely, jolla hain vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Millainen on perheyhteisö, jossa nuori elää?
- Korreloiko vanhempien koulutus- ja ammattitausta nuorten koulutus- ja tulevaisuudensuunnitelmien kanssa?
- Vaikuttaako paikkakunnan hengellinen ja kulttuuriympäristö nuoren ammatinvalintaan?
- Kuinka oppilaanohjauksen tulisi tukea ja ohjata nuoren valintoja ja ottaa huomioon viitekehys, jossa nuori elää?

KYSELYN SISÄLTÖ JA TULOKSET

Kysely oli rajattu lyhyeksi, vain yhden sivun mittaiseksi, millä pyrittiin nostamaan oppilaiden vastaushalukkuutta. Kysymykset olivat erilaisia monivalintakysymyksiä tai lyhyesti vastattavia suoria kysymyksiä. Kyselyssä kartoitettiin oppilaan perhetaustaa, mutta ei kysytty esimerkiksi uskonnollista suuntautuneisuutta tai muita henkilökohtaisia kysymyksiä. Kyselyn painopiste oli oppilaiden jatko-opiskelusuunnitelmissa ja heidän tulevaisuudenvisionaanssa.

Kyselyyn vastasi 38 veteliläistä yhdeksäsluokkalaista, joista 20 oli poikia ja 18 tyttöjä. Sieviläisiä yhdeksäsluokkalaisia vastasi 53, joista 28 oli poikia ja 25 tyttöjä.

Vastanneiden perheissä keskimääräinen lapsiluku oli Vetelissä 3,37 ja Sievissä 6,62. (Leponiemi-Sandvik 2018.)

Isän koulutustausta (korkein suoritettu koulutus) Vetelissä ja Sievissä jakaantui seuraavasti:

	Veteli	Sievi
Peruskoulu	10,53 %	5,66%
Lukio	7,89 %	0 %
Ammatillinen koulutus, 2. aste	50 %	64,15 %
Ammattikorkeakoulu	21,05 %	16,98
Yliopisto, ylempi korkeakoulut.	0 %	9,43 %
Ei tietoa	10,53 %	3,77 %

Äidin koulutustausta (korkein suoritettu koulutus) Vetelissä ja Sievissä jakaantui seuraavasti:

	Veteli	Sievi
Peruskoulu	7,89 %	3,77 %
Lukio	5,26 %	24,52 %
Ammatillinen koulutus, 2. aste	47,37 %	37,74 %
Ammattikorkeakoulu	13,16 %	18,87 %
Yliopisto, ylempi korkeakoulut.	21,05 %	11,32
Ei tietoa	5,26 %	3,77 %

Peruskoulun jälkeen veteliläisistä pojista lukioon aikoi 15 %, ammatilliseen koulutukseen 75 % ja valintaa ei vielä ollut tehnyt 10 %. Sieviläisistä pojista lukioon aikoi 25 %, ammatilliseen koulutukseen 67,86 % ja valintaa ei vielä ollut tehnyt 7,14 %.

Veteliläisistä tytöistä lukioon aikoi 61,11 %, ammatilliseen koulutukseen 27,78 % ja valintaa ei vielä ollut tehnyt 11,11 %. Sieviläisistä tytöistä lukioon aikoi 56 %, ammatilliseen koulutukseen 32 % ja valintaa ei vielä ollut tehnyt 12 %.

Lopuksi yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin, minkälaisien asioiden he arvioivat olevan itselleen tärkeitä 30-vuotiaina. Oppilaat laitoivat listalla olevat asiat itselleen tärkeysjärjestykseen siten, että 1 = tärkein ja 10 = vähiten tärkeä:

POJAT	Veteli	Sievi
Hyvä koulutus ja ammatti	7	6
Hyvä ja mukava työpaikka	4	3
Hyvä palkka	6	7
Oma asunto, omakotitalo, rivitalo, kerrostalo	2	2
Oma perhe, puoliso ja lapset	3	1
Hyvät ystävät	5	5
Terveys	1	4
Omien arvojen mukaan eläminen	8	9
Matkustelu	9	10
Harrastukset	10	8
TYTÖT	Veteli	Sievi
Hyvä koulutus ja ammatti	7	5
Hyvä ja mukava työpaikka	5	4
Hyvä palkka	6	8
Oma asunto, omakotitalo, rivitalo, kerrostalo	3	6
Oma perhe, puoliso ja lapset	2	1
Hyvät ystävät	4	3
Terveys	1	2
Omien arvojen mukaan eläminen	8	7
Matkustelu	10	10
Harrastukset	9	9

POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Vuonna 2017 lapsiperheiden keskimääräinen lapsiluku Suomessa oli 1,85, joten molemmissa kunnissa luku oli korkeampi - Sievissä jopa huomattavasti korkeampi - kuin maan keskiarvo. (Tilastokeskus 2018.) Veteliläisessä perheessä on tyypillisesti 2–4 lasta. Yhden perheen lapsiluku oli korkeampi, mikä pienessä otannassa nosti lapsiluvun keskiarvoa. Sievissä perheiden lapsiluku oli tyypillisesti kymmenen molemmin puolin ja kahdessa perheessä lapsiluku oli 15. Toisaalta Sievissä näkyi perheiden polarisoituminen: osassa perheitä oli yhdestä kolmeen lasta.

Kaiken kaikkiaan Pohjanmaalla tuntuvat vallitsevan hyvinkin perinteiset perhearvot. Sievissä voidaan päätellä lestadiolaisuuden vaikuttavan voimakkaasti perheiden kokoon ja rakenteeseen. Vanhempien koulutustaustaa käsitelleessä osiossa oppilaille annettiin taustatietona esimerkkejä, minkälaisiin työtehtäviin eri opiskeluasteilta valmistutaan. Lisäksi oppilailla oli mahdollisuus kyselyyn vastaamisen aikana tarkentaa kirjoittajalta vanhempiensa koulutustaustaa esimerkiksi heidän ammattiensa kautta.

Molemmissa kunnissa isillä lukio on harvoin jäänyt korkeimmaksi koulutukseksi, mistä voisi päätellä, että lukion käyneet ovat jatkaneet opiskelua ainakin ammattikorkeakouluun asti. Ylivoimaisesti suurin osa, Vetelissä 50 % ja Sievissä yli 64 %, isistä kummassakin kunnassa oli kuitenkin käynyt 2. asteen ammatillisen koulutuksen. Myös melko monella oli pelkkä peruskoulupohja. Yhtenä syynä tähän voi olla se, että kummassakaan kunnassa ei ole omaa ammatillista koulutusta, jolloin pitkät matkat voivat lisätä ammattikoulutuksen keskeyttämisriskiä.

Yllättävää oli, että Sievissä lukio on jäänyt korkeimmaksi koulutukseksi yli 24 prosentilla äitejä. Sievissä on lukio omassa kunnassa samassa koulukeskuksessa yläkoulun kanssa, joten sinne on helppo hakeutua peruskoulun jälkeen. Voisiko syynä olla se, että lukion jälkeen perheen perustaminen on tullut ajankohtaiseksi ja jatko-opinnot ovat jääneet? Toisaalta sekä Sievissä että Vetelissä suurempi osuus äideistä kuin isistä oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon.

Kaiken kaikkiaan vanhempien koulutustausta on luotettavuudeltaan tutkimuksen kyseenalaisin osio, sillä avustamisesta huolimatta vastaajat ovat saattaneet tulkita vanhempiensa koulutustason väärin. Lisäksi Ei tietoa -vastausvaihtoehto oli käytetty melko runsaasti.

Veteliläisistä pojista 15 % ja sieviläisistä 25 % suunnittelee hakeutuvansa lukiokoulutukseen. Vuonna 2017 suomalaisista yhdeksäsluokkalaisista pojista lukiokoulutukseen hakeutui 45 % (Tilastokeskus 2018), joten veteliläisten ja sieviläisten lukioon hakeutuvien poikien osuus oli muuta maata huomattavasti pienempi. Veteliläisten poikien pieni osuus saattaa selittyä sillä, että kunnassa yli 50 vuotta toiminut lukio lakkautettiin ja viimeiset ylioppilaat sieltä valmistuivat keväällä 2018. Lakkautuspäätös aiheutti kunnassa voimakasta keskustelua ja vaikka lähin lukio sijaitsee naapurikunnassa Kaustisella kohtuullisen matkan päässä, saattaa lakkautuspäätös aiheuttaa pientä protestiliikettä.

Tytöistä lukiokoulutukseen taas aikoo hakeutua Vetelissä 61,11 % ja Sievissä 56 %. Valtakunnallisesti lukiokoulutukseen haki vuonna 2017 ensisijaisena vaihtoehtona 64 % yhdeksäsluokkalaisista tytöistä (Tilastokeskus 2018), joten molemmissa pohjalaiskunnissa lukioon hakeutuvien tyttöjen osuus oli lähellä valtakunnallista tasoa. Mielenkiintoista on veteliläisten lukioon hakeutuvien tyttöjen suuri osuus varsinkin verrattuna veteliläisiin poikiin: oman kunnan lukion lakkauttamispäätös on johtanut tytöillä ja pojilla erilaisiin johtopäätöksiin ja ratkaisuihin.

Tulevaisuuden tärkeitä asioita visioiva tehtävä oli kyselyn ei-konkreettisin ja haastoi oppilaita miettimään omaa tulevaisuuttaan. Positiivista oli, että molemmissa yläkouluissa oppilaat paneutuivat tähän tehtävään huolella ja käyttivät siihen runsaasti aikaa.

Sievissä sekä tytöillä että pojilla oma perhe, puoliso ja lapset nousivat selkeästi tärkeimmiksi asioiksi. Tämä kuvastaa hyvin lestadiolaisuuden perhekeskeisyyttä, mikä on piirteenä niin voimakas, että todennäköisesti myös herätysliikkeisiin kuulumattomat ovat kasvaneet sisään alueen perhekeskeiseen ja yhteisölliseen kulttuuriin.

Vetelissä sekä tytöillä että pojilla nousi ykköseksi terveys, minkä voisi päätellä osoittavan varsin individualistista elämäntapaa. Myös Vetelissä oma perhe, puoliso ja lapset nousivat korkealle, tytöillä toiselle ja pojilla kolmannelle sijalle. Tästä voi varovaisesti päätellä, että pienet maaseutukunnat ovat vieläkin luonteeltaan jossain määrin perhekeskeisiä agraariyhteiskuntia. Tämän kyselyn toteuttaminen jossain Etelä-Suomen kasvukeskuksessa voisi tuoda lisävahvistusta tähän päätelmään.

Sekä Sievissä että Vetelissä oma asunto, mukava työpaikka ja hyvät ystävät nousivat korkeammalle kuin esimerkiksi hyvä koulutus ja ammatti ja hyvä palkka. Näistä voisi päätellä, että 15-vuotiaat elävät vielä hetkessä ja kavereiden vaikutus päätöksentekoon on suuri, eivätkä he vielä ole täysin selvillä aikuiselämän realiteeteista, kuten taloudellisista tekijöistä.

Harrastukset ja matkustelu jäivät molemmilla paikkakunnilla tärkeysjärjestyksessä häntäpäähän. Matkustelun epäsuosio ei yllätä, sillä 15-vuotiaan ajatusmaailmassa todennäköisesti vielä konkreettiset tässä ja nyt -asiat vievät voiton esimerkiksi vieraista kulttuureista ja historiasta. Yllätys sen sijaan oli harrastusten arvioitu vähäinen merkitys aikuisena sekä pojilla että tytöillä. Nykyisin vanhemmat panostavat todella paljon lastensa harrastuksiin sekä rahallisesti että ajallisesti, mutta jos niiden merkitys lapselle on näin vähäinen, olisiko tässä suuren arvokeskustelun paikka?

Kirjoittaja avasi Omien arvojen mukaan eläminen -vaihtoehtoa oppilaille tarkasti, mutta siitä huolimatta tämä jäi koko kyselyn kyseenalaisimmaksi kohdaksi. Toisaalta oppilaat osasivat nimetä omat arvonsa tarkasti, mutta toisaalta tämän mukaan eivät pitäneet niiden mukaan elämistä tärkeänä, joten on mahdollista, että he eivät sisäistäneet tämän vastausvaihtoehdon merkitystä tai tulkitsivat sen väärin. Ohjaako oppilaiden arvomaailmaa vielä tässä iässä enemmän ulkoinen kuin sisäinen motivaatio?

KYSELYN POHJALTA OHJAUSTYÖSSÄ HUOMIOITAVIA ASIOITA

Kirjoittajan suurin huomio kiinnittyi lukiokoulutusta suunnittelevien poikien pieneen osuuteen molemmissa kunnissa, mikä korostui erityisesti valtakunnallisiin lukuihin verrattaessa. Vetelissä kyse saattaa olla oman lukion lopettamisesta johtuvasta väliaikaisesta heilahdusliikkeestä, Sievissä taas lukiokoulutus on hyvin saavutettavissa. Joka tapauksessa tulevaisuudessa on syytä kiinnittää huomiota asiaan ja suunnata lukiotiedotusta erityisesti jatko-opiskelupaikkaa miettiville pojille. Suomen koulutus rakenne on sikäli hyvä, että ammatillisesta koulutuksesta voi jatkaa korkea-asteelle, ja tämä on asia, minkä oppilaat ja heidän vanhempansa sisäistävät. Olisi silti hyvä tähdentää, että tiettyjen alojen ylemmät korkeakoulututkinnot ovat vieläkin käytännössä pitkälti lukio-opintojen takana.

Toiseksi huomio kiinnittyi siihen, että sieviläisistä äideistä monella korkein koulutus oli lukio, mikä on toki hyvä yleissivistävä pohjakoulutus, mutta ei takaa sellaisenaan minkään alan ammattitaitoa nykyajan työelämässä. Jotta tämä suuntaus saataisiin katkeamaan, tulisi lukio-opiskelijoille opinto-ohjauksen puitteissa - ja miksei läpäisyaiheenakin - jakaa tietoa ja ohjausta jatko-opintojen ja ammatillisen tai

tieteellisen korkea-asteen tutkinnon tärkeydestä. Toisaalta kovin voimakkaaseen mielipidemuokkaukseen ei ole syytä mennä silloin, kun kyseessä on ihmisen itsemääräämisoikeus ja elämäkatsomukselliset seikat.

Tehtävä, jossa visioitiin itselle aikuisena tärkeitä asioita, vakuutti artikkelin kirjoittajan siitä, että pienissä maaseutukunnissa asuvien ja kasvavien nuorten arvopohja on vakaa, suhde elämään konstailematon ja käsitys omasta tulevaisuudesta optimistisen luottavainen.

LÄHTEET

Leponiemi-Sandvik, J. 2018. Jatko-opintokysely yhdeksäsluokkalaisten

Sievi. 2019. Sievin kunnan verkkosivusto. Viitattu 26.3.2019. <https://www.sievi.fi/>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. 2019. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivusto. Viitattu 17.3.2019. <https://evl.fi/>

Tilastokeskus. 2018. Tilastot, väestö, perheet. Viitattu 26.3.2019.
https://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2018. Tilastot, koulutukseen hakeutuminen. Viitattu 2.4.2019.
https://www.stat.fi/til/khak/2017/khak_2017_2018-12-13_tie_001_fi.html

Toivonen, J. 2014. Kirkkoon kuulumisen jakaa Suomen kahtia - raamattuvyöhyke vastaan kaupungit. Helsingin Sanomat 3.8.2014. Viitattu 17.3.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002750575.html>

Veteli, kylä sydämessä. 2019. Vetelin kunnan verkkosivusto. Viitattu 26.3.2019. <http://www.veteli.fi/>